

“СЕ ДИВНЕ, ЯК ВОНА МОЮ СИМПАТІЮ ЗДОБУЛА”: ЛИСТУВАННЯ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ ТА ОЛЬГИ ФРАНКО

Ярослава МЕЛЬНИК

*Український католицький університет,
професорка кафедри філології гуманітарного факультету,
вул. Іларіона Свенціцького, 17, Львів, Україна, 79011,
e-mail: yamelnyk@gmail.com*

Висвітлена історія знайомства Ольги Франко та Ольги Кобилянської у Львові восени 1898 р. і тематика їхнього епістолярію (1898–1900). Це перша публікація кореспонденції О. Франко до О. Кобилянської, а також двох листів О. Кобилянської до О. Франко.

Ключові слова: листи, Ольга Кобилянська, Ольга Франко, Іван Франко.

“Те, що я була у Львові, видиться мені тепер, як сон” [4, с. 366], – писала Ольга Кобилянська Осипові Маковею 11 листопада 1898 р., дякуючи за те, що той намовив її поїхати до Львова на ювілей Івана Франка (святкування 25-ліття літературної і творчої діяльності поета), який по часі збігся ще з одним ювілеєм – 100-літтям відродження нової української літератури. Свої враження й переживання від тодішнього майже тижневого перебування у Львові О. Кобилянська просторіше опише в листі до Василя Стефаника: “Я поїхала в неділю (30 жовтня 1898 р. – *Я. М.*) поспішним потягом і була на ювілей Франка. Сей мені найліпше подобався. Промови були гарні, живі, а він сам найкраще говорив. По “парадах” наступив комерс, і если б всі були так задоволені, як я – було би добре. На другу днину зрання ходили літерати на “Бесіду” на наради, щоб зав’язати “Видавничу спілку” [...]. Ввечір було представлення “Наталки” з прологом Франка, скорочене поліцією, відтак співи, котрі мене не дуже одушевляли. Вівторок перед полуднем “Академія”. Говорив науково Грушевський. Живо і пориваюче Стоцький, по-школярськи Колесса. Відтак говорили ще інші. Страшно нудно Романчук. Дуже красно Кобринська, відтак якийсь академік... безконечно... безконечно. Потім була “святочна вечеря” [...]. Франко і Грушевський говорили, справді, красно, відтак говорено ще много, чого не мож було все зятямити [...]. Люди одушевлялися часто і без причини, врешті всі були задоволені...” [4, с. 369–370].

Під час цієї пам’ятної “візити” до Львова Ольга Кобилянська познайомиться нарешті з Іваном Франком і з його дружиною Ольгою. І вже невдовзі по поверненню додому, до Чернівців, просить того ж О. Маковея, частого гостя подружжя Франків,

передати вітання своїй новій львівській знайомій: “Поздоровте Франкову від мене. Се дивне, як вона мою симпатію здобула. Маленька така, а бистра – як чортик” [4, с. 369].

Справді – “дивне”. Тим паче, що в ту пору до Франкової молода письменниця, очевидно, мусила би мати якщо не прохолодні почуття, то принаймні певний жаль за її “балакання” і “злобність” супроти неї, Кобилянської. Про те, що Франкова “злобно о ній споминала”, “люб’язно” передала О. Кобилянській Марія Матковська, очільниця жіночого товариства на Буковині. Із листа О. Кобилянської до О. Маковея від 23 вересня 1898 р.: “Матковська їздила сього року до Буркуту [...] і пізналася з Франковою. Ся послідня зробила на ню кепське вражіння – каже, що дуже зарозуміла і нарікала, що не має з ким у Львові приставати. Розпитувала дуже про мене і сказала, між іншим, що “Valse mèl[ancolique]” (Матковська навіть не знала, чи я який “Vals” написала, бо я її, яко літератка, не дуже обходжу) мусить бути комбінація кількох романів (розрядка тут і далі в тексті моя. – Я. М.), що я мушу читати дуже много романів і комбіную собі з них повісті, а з “Царівни”, казала, сміються всі п а н и. Не думайте, що мене таке балакання болить, – воно занеінтелігентне, щоб мене вразило – іменно така думка, що я в и ч и т у ю повісті [...]. Відтак, казала ще (якось дуже злобно о мені спомина[ла], говорила Матковс[ька], котрим тим, розуміється, була діткнена, бо мене дуже любить), що маю тут когось, що перетолковує мені все на руське, бо я лиш по-німецьки пишу, що се з н а ю т ь люди, і такі інші дурниці” [4, с. 361–362].

Виглядає, однак, що особисте знайомство з О. Франко розвіяло неприємні почуття, які мусила відчувати О. Франко, попри запевнення, що її таке “балакання” не болить. Перед від’їздом зі Львова письменниця мала ще піти до Франків у гості: “Франко обіцяв мені якісь книжки дати до читання, і я мала перед від’їздом піти ще до них додому. Рано ми трохи заспали, а хоть я і зібралася, то казали, що ми спізнимося до потягу, і я вже лишила ту візиту” [4, с. 368].

Після особистого знайомства між двома Ольгами, як промовисто віддзеркалює їхня кореспонденція, зав’язуються дуже теплі, щирі стосунки. Ось декілька фрагментів із цього епістолярію. Із листів О. Кобилянської до О. Франко від 11 січня і від 22 червня 1899 р.: “Щира прихильність до Вашого дому велить висказати мені Вам сих кілька щиро відчувтих слів” [1, арк. 50]; “Я Вашим листом певно утішуся. В мене нема много «розривок» і буде мені здаватись, що Ви до мене в гості прийшли” [1, арк. 55]; “Але мені все хочеться до Вас говорити, хоть і по довгім часі” [2, арк. 69]; “Признаюсь Вам, з великим густом [...] берусь до бесіди з Вами” [3, арк. 1], – повідомляла О. Франко своїй буковинській приятельці влітку 1899 р.

Це листування додає також дуже цікаві штрихи до силуетки як О. Кобилянської, так і О. Франко. Зосібна, засвідчує, що О. Франко в ту пору дуже цікавилася українським громадським і культурним життям, була в курсі всіх справ свого чоловіка. Так, вона детально оповідає своїй кореспондентці про перебування у Львові в листопаді 1898 р. данського літературознавця Георгія Брандеса, про причини неучасті членів Наукового товариства ім. Шевченка, у тому числі Івана Франка, у роботі XI Археологічного з’їзду в Києві, шкодує, що О. Кобилянська не встигла у Львові “звідіти музей вистави образів наших питомих руских малярів”, уважно студіює програму відзначення ювілею

відродження нової української літератури в Чернівцях, порівнює її зі львівським ювілеєм Івана Котляревського, тішиться виходом у світ нового часопису “Будучність” і “замилуванем” О. Кобилянської Франковою “Поемою про білу сорочку”.

Нижче публікуємо два листи О. Франко до О. Кобилянської і чотири листи О. Кобилянської до О. Франко, що зберігаються у Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Обидва листи О. Франко до О. Кобилянської публікуємо вперше. Так само вперше публікуємо два листи О. Кобилянської до О. Франко (від 17 лютого 1899 р. і від 14 січня 1900 р.). Два інші листи О. Кобилянської (від 11 січня 1899 р. і від 22 червня 1899 р.) були надруковані у виданні: Кобилянська О. Твори: у 5 т. Київ: Держ. вид-во худ. літ-ри, 1963. Т. 5.

Листи публікуємо зі збереженням всіх особливостей оригіналу. Пунктуація – відповідно до сучасного правопису.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Кобилянська О.* Лист до Ольги Франко від 11 січня 1899 р. // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 3. Од. зб. 1624. Арк. 49–54. Рукопис. Автограф.
2. *Кобилянська О.* Лист до Ольги Франко від 22 червня 1899 р. // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 3. Од. зб. 1624. Арк. 69–74. Рукопис. Автограф.
3. *Франко О.* Лист до Ольги Кобилянської [кінець червня – перша половина липня 1899 р.] // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 14. Од. зб. 932. Арк. 1–4. Рукопис. Автограф.
4. *Кобилянська О.* Твори: у 5 т. Київ: Держ. вид-во худ. літ-ри, 1963. Т. 5.

REFERENCES

1. *Kobylianska, O.* Lyst do Olhy Franko vid 11 sichnia 1899 r. In: *Viddil rukopysnykh fondiv i tekstolohii Instytutu literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy. F. 3. Od. zb. 1624. Ark. 49–54. Rukopys. Avtohrad.*
2. *Kobylianska, O.* Lyst do Olhy Franko vid 22 chervnia 1899 r. In: *Viddil rukopysnykh fondiv i tekstolohii Instytutu literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy. F. 3. Od. zb. 1624. Ark. 69–74. Rukopys. Avtohrad.*
3. *Franko, O.* Lyst do Olhy Kobylianskoi [kinets chervnia – persha polovyna lypnia 1899 r.]. In: *Viddil rukopysnykh fondiv i tekstolohii Instytutu literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy. F. 14. Od. zb. 932. Ark. 1–4. Rukopys. Avtohrad.*
4. *Kobylianska, O.* (1963). *Tvory: u 5 t.* Kyiv: Derzh. vyd-vo khud. lit-ry, t. 5.

Стаття надійшла до редколегії 12.10.2021

Прийнята до друку 15.11.2021

ЛИСТУВАННЯ ОЛЬГИ ФРАНКО І ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

№ 1

Лист Ольги Франко до Ольги Кобилянської
від 29 листопада 1898 року

29/XI 98
Kreuzgasse ¹ № 12.
Lemberg

Ласкава Пані!

Відразу хотіла-м відповісти Вам ще того самого дня². Але в такім разі не на всі Ваші питання могла б відповісти. Нині ввечері у нас був п. Маковей³ і казав, що до Черновців на ювілей не поїде⁴, за причину подає брак грошей. Мені ж здається, що він змінив свої погляди: і, не задоволений з себе яко діяча-літерата, шукає посади учительської. Поки що сам не знає, що має з собою робити. Занимає з Колесою⁵ відкритем паннів (то по секрету).

Книжки Вам привезе, правдоподібно, мій чоловік. Єсли єму що не перешкодить, то прийде конче⁶. У Львові гостив датський писатель Брандес⁷. Поляки єго запросили на відкрите пам'ятника Собескому⁸, щоб віддячитись за ту книжку, що написав Брандес з великими похвалами для польської шляхти⁹. Устроїли в честь єго раут, пописувалися "Соколи"¹⁰, і він сам мав відчит в Ратуші¹¹. Коли Русини ходили єго запросити до себе, то

¹ Тут, можливо, мала би бути назва вулиці "Kreuzgasse", але ми подаємо так, як є в рукописі.

² У Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України згаданий лист О. Франко до О. Кобилянської не виявлено.

³ Осип Маковей (1867–1925) – письменник, літературний критик, редактор, журналіст, громадський діяч, педагог, приятель О. Кобилянської.

⁴ Ідеться про відзначення в Чернівцях 100-ліття відродження нової української літератури.

⁵ Олександр Колеса (1867–1945) – мовознавець, історик літератури, громадський і політичний діяч, професор Львівського університету та Карлового університету в Празі, один зі засновників Українського вільного університету, перший ректор і професор УВУ.

⁶ Ідеться про планований приїзд Івана Франка до Чернівців на святкування 100-ліття відродження нової української літератури.

⁷ Георг Брандес (1842–1927) – данський літературознавець, представник культурно-історичної школи. Приїхав до Львова 19 листопада 1898 р. і перебував у місті впродовж другої половини місяця.

⁸ Ян III Собеський (1629–1696) – польський полководець, згодом польський король (1674–1696). Відкриття у Львові пам'ятника Янові Собескому відбулося в неділю 8 (20) листопада 1898 р. Див.: Діло. 1898. Ч. 250. 9 (21) падолиста. С. 1, 3.

⁹ Ідеться про книжку Г. Брандеса "Polen" (1898). Рецензія І. Франка на цю книжку була опублікована у віденському часописі "Die Zeit" (1899. № 234. 25. 03).

¹⁰ Мова йде про польське гімнастичне товариство "Сокил", засноване 1867 р. у Львові.

¹¹ Ратуша – приміщення магістрату на площі Ринок у Львові.

він обіцяв, а потім на другий день, очевидно, під натиском Поляків, відмовив листовно¹. Пише в листі, що є гостем виключно Поляків і бойїтсья наразитися Полякам, відвідуючи Русинів. Таку показав відвагу... Взагалі хвалився Полякам, що він є аристократ і мотлоху не любить. За то ж его і натягала молодіж польска і руска в молодім Товаристві “Zjednoczenie”², куди молодіж запросила і руску. В “Ділі”, котре Ви там, певно, будете видіти, видрукований і відмовний лист Брандеса і цитати із попередніх его видань, де він ганьбить польську шляхту, що вона душить і обдирає свій народ³.

Читались-мо в “Буковині”⁴ програму вашого святкованя⁵, я гадала, що Пані приймуть участь яким відчитом, на те тільки я й була цікава, а все решта часть забавна скопійована з львівської програми.

Пані Олеськова⁶ посилає Пані свій привіт, не пише сама через господарські клопоти, син молодший був дуже хорий. Ви на неї зробили дуже добре вражінє, особливо Вашою прихильністю до Манюсі⁷. Да, Пані трохи закоротко були у Львові⁸, щоби могли его добре пізнати, а тут варто було звидіти музей вистави образів наших питомих руских малярів⁹. В другий раз, як Пані прийїдут до Львова, прошу відразу зайїздити до нас,

¹ Г. Брандес отримав запрошення про зустріч від української громади ще задовго до його приїзду до Львова. Під час перебування критика у Львові з проханням підтвердити зустріч українська громада делегувала до нього трьох депутатів. “Одного дня прийшла до мене до готелю депутація з трьох русинів, професор Михайло Грушевський [...], Іван Франко [...]. Ці панове прохали мене бути присутнім в їх товаристві на доповіді про малоруську літературу та взяти участь у вечорницях, що мали відбутися потім. Я подякував і прийняв. Але коли протягом дня я торкнувся цієї справи з кількома моїми приятелями, то зрозумів, що я помилився” (Див.: *Brandes Jerzy*. Lwów. Kraków, 1900. С. 32–33).

² Ідеться про перше польське студентське наукове товариство у Львові, культурно-наукову організацію (“Академічну читальню”), яка діяла з 1860-х рр. і до початку Другої світової війни. Видавала часопис “*Czasopismo Akademickie*”.

³ Про перебування Г. Брандеса у Львові також див.: Діло. 1898. № 253. 12 (24) падолиста. С. 2. Новинки; 1898. № 255. 14 (26) падолиста. С. 1–2; Громадський голос. 1898. № 24. 1 грудня.

⁴ “Буковина” – найбільша українська газета на Буковині. Виходила в 1885–1918 рр.

⁵ Див.: Програма святочного обходу 100-их роковин відродін русько-української літератури // Буковина. 1898. Ч. 135. 13 (25) падолиста. С. 1.

⁶ Йосифа Олеськова (Олеськів) – дружина Осипа Олеськова, близького приятеля Івана Франка, громадського діяча, економіста, агронома, педагога. Йосифі та Осипові Олеськовим І. Франко присвятив оповідання “Місія”. Йосифа Олеськова була в приятельських стосунках і з О. Франко. Хотіла разом із нею видати жіночу газету, однак цей намір не був здійснений. У Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України збереглося три листи Йосифи Олеськової до Ольги Франко (ІЛ. Ф. 3. № 1607. Арк. 533–536, 453–456, 581–584).

⁷ Манюся (Марія) – молодша донька Йосифи та Осипа Олеськових, згодом стала відомою львівською піаністкою.

⁸ Ольга Кобилянська була в 1898 р. у Львові упродовж декількох днів. Приїхала в неділю 30 жовтня 1898 р., повернулася до Чернівців у п’ятницю 4 листопада 1898 р. Див.: Лист Ольги Кобилянської до Василя Стефаника від 12 листопада 1898 р. // Кобилянська О. Твори. Київ: Держ. вид-во худ. літ-ри, 1963. Т. 5. С. 370.

⁹ Ідеться про виставку творів українського мистецтва у Львові в залі українського товари-

а я Вам покажу цілий Львів з його достопримечательностями (страшенно довге слово останнє, а ще до того російське).

Бувайте здорові, не забувайте о нас. Може, ми побачимось швидче, як через рік. Муж кланяєся Вам низенько і стискає Вашу руку міцненько.

З поважанєм Ольга Франко

Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 14. Од. зб. 931. Арк. 1–4. Рукопис. Автограф.

№ 2

Лист Ольги Кобилянської до Ольги Франко від 11 січня 1899 року

*Чернівці. II/I. 899.
ул. Панська ч. 47.*

Високоповажана і дорога Пані!

Все збиралася до Вас написати лист, та й не приходила до того. Ви, може, думали, що я забула вже про Вас, а, може, і мене забули та нічого не думали. В мене тепер дуже много домашньої праці, мати моя дуже часто хорує, а се вбиває в мене всякий весельший настрій, а смутними думками не хочу я з ніким ділитися, бо того добра кождий має. Тепер моїй мамі знов ліпши трохи, та й я забираюся відозватися до добрих знакомих і приятелів.

Вам, дорога Пані, хочу я – з зближенням Нового року – хоть се, може, і по-старосвітски, пожелати всего добра і кріпкого здоровля, потіхи і слави з Ваших діточок. Се желаю я Вам і пану Докторови з щирого серця, та прошу згори не брати се лиш яко звичайні фрази, якими, може, не оден воює в теперішних днях. Щира прихильність до Вашого дому велить висказати мені Вам сих кілька щиро відчутих слів.

Я хтіла до Вас зараз по нашім ювілею К[отляревського] написати, та розказати, як се випало, але, як вже споминала-м, не стало мені часу¹. Дуже жалувались ми, що пан Доктор не приїхав на той час до Черновець. Мій брат їздив два рази на дворець², бо я хотіла его зараз до нас забрати – але його не було – пана Доктора не було³. Був

ства “Соколи” (вул. Підвальна, 7). Див.: Вистава рускої штуки // Діло. 1898. 23 жовтня (4 падолиста). С. 1; Перша вистава рускої штуки (Допись зі Львова) // Буковина. 1898. Ч. 129. 30 жовтня (11 падолиста). С. 1.

¹ Відзначення 100-ліття відродження нової української літератури в Чернівцях відбулося 3 грудня 1898 р.

² Ідеться про Юліяна Кобилянського (1859–1922) – педагога, класичного філолога, автора шкільних підручників, укладача “Латинсько-українського словаря” (1912).

³ У листі до О. Маковея від 7 грудня 1898 р. О. Кобилянська писала: “...Прикре вражіння зробило те, що зі Львова не був ніхто. Франкова писала мені щось два дні перед ювілеєм, що він доконче приїде. Я на конто того приладила для нього покій та й брат виїжджав на дворець – keine Spur” (Див.: *Кобилянська О.* Твори. Київ: Держ. вид-во худ. літ-ри, 1963. Т. 5. С. 376–377).

би нам всім невимовну утіху справив, коли б був приїхав. Що з Львовян ніхто не був, зробило трохи на Буковинців прикре вражіння; мусите знати, що ми тут дуже боримося за найменшу річ, стаємо супроти себе, і Волохів, і Поляків, і Німців – а єсли наші братя “Галичане” відносяться до нас трохи байдуже – нас се болить. Я переконана, що пан Доктор був би приїхав, єсли би єму се було можливо; але чому хто инший не загостив? Одною річею можемо ми похвалитися, проте не можем похвалитись Львовом. До нас на те сьвято прибуло дуже много селян (підкреслення в тексті наші. – Я. М.), а деякі з них говорили гарні промови. Се нас дуже тішило¹.

Як Ви ще проживаєте, дорога Пані, і що коло Вас чувати? Чи бавляться мощно тепер пані і панове? Чи маєте товариські або літерацкі сходини? В нас люди (патріоти) сходяться щонеділі на “Бесіду”² і бавляться, як можуть. Все сая набита жіноцтвом, але я, правду сказавши, не дуже радо і не завши їду. Не люблю жіночого товариства, та й і до “забави” в мене трохи більші претенсії. Волю вже дома сидіти та й читати. Як будете коли мати вільну хвилину, то пишіт мені, дорога Пані. Пишіт все (підкреслення в тексті наші. – Я. М.), а се буде мене дуже радувати. Коли до Львова приїду, не маю понятія. Ви такі добрі, що просили в Вашім листі до Вас заїхати³, коли б приїхала. Вже як Ви такі добрі, то я б приняла Ваше запрошеня, лиш Бог знає, коли знов до Львова заїду. Я думаю про Великдень. Я взагалі хтіла-м би кудись виїхати, де мене ніхто не знає, та й так собі переваленьцати час по “батярськи”. Я взагалі думаю перемінити в домі лад, бо я хочу цілком писменству віддатися. Не знаю, чи се мені вдасться, але буду бодай пробувати. Мені сей рік так глупо переменував, я нічого не написала, і я тому невинна. Не мала попросту супокою і кута, де б була могла закритися та й писати. Мала я не одно до сказаня – не маю як розписуватися, а, може, і не було би для Вас і інтересне читати.

Дістала-м лист і від пані Олеськової, котрий мене вельми мило вразив. Єсли з нею будете бачитися, так прошу поклонитися її. Поздоровте і паню Емму Озар[кевич]⁴ від мене, і прошу добре – пишіт!

Посилаю Вам свою фотографію. Не дуже она вдала, бо, як самі знаєте, я не ношу “голову високо”, а фотограф задер мені її, та й виглядаю, як би-м на самих руках ходила. Тут пробувала через дві неділі одна з моїх товаришок (малярка)⁵ та й перебрала мене

¹ Із листа О. Кобилянської до О. Маковея від 7 грудня 1898 р.: “Ювілей випав у нас знаменито. В театрі то таке було, що, відай, не було ще таке. Люди по 1 фр[анкові] давали на місце галереї, щоб лиш пустити їх, та не мож вже було. Люди, мужики поприходили масою, по ложах сиділо по 8 осіб. Ну, а вже учителів – то було “море”. На комерсі мож було бачити їх. Зала музична велика в нас, та була така набита, що лиш з трудністю мож було переходити” (див.: *Кобилянська О.* Твори: у 5 т. Київ: Держ. вид-во худ. літ-ри, 1963. Т. 5. С. 376).

² “Бесіда” (“Руська Бесіда”) – перше українське культурно-освітнє товариство на Буковині (1869–1940).

³ Ольга Франко запрошувала О. Кобилянську в гості в листі від 29 листопада 1898 р.

⁴ Можливо, ідеться про Ольгу-Олександрю Озаркевич (Бажанську) (1866–1906) – першу в Галичині українську фахову піаністку, громадську діячку, письменницю.

⁵ Ідеться про художницю Августину Кохановську (1868–1937), подругу О. Кобилянської, ілюстраторку новел письменниці.

в перський шаль і післала до фотографа. А в Mütze¹ не сподобавсь їй образок і навіть не взяла собі. Як Вам подобаєсь наша Львівська фотографія?² Мені дуже, ми там всі, з винятком Кобринської³, добре трафлені. Я і до нині жалую, що і Ви з нами не пішли до фотогр[афії]. Була би-м мала пам'ятку, а так хто знає, коли дістану Ваш образок. Сесю фотогр[афію] не дуже показуйте. Я її не люблю. В групі я добре трафлена, і се найліпша моя фотографія.

В нас тут є тепер нова дуже елегантська каварня, збудована і уладжена на лад одної Віденської каварні. Є вже осібна саля для пань. Я на се все дуже тішилася, а тепер, де вже є і де можна свобідно заходити і виходити – я до неї не іду. Не маю гумору, відколи мені мати слабує.

Чи бачилися часом з панею Морачевською?⁴ Вона мені писала, ще як в Абації була, а я і до нині не відписала; ну, але думаю, що не повинна через те гніватися на мене. Не знаю, чи читали-сте в фейлетоні “Буковини” балаканку Яричевського⁵ про Колессу і його відчит ювілейний. Мені страшно не подобався. Не знаю, як можна так мало амбіції мати та так прилюдно жалітись за те, що не був Колессою спімнений? Читайте. Ну, як би се хто з Черновиць написав, то би люди погадали: “от, некультурний Буковинець”, але сидіти в центрі науки і просвіти і бути таким малодушним, аж чоловікови встидно!

Пишіт і про себе, як маєтеся, і про Ваші діти. Я Вашим листом певно утішуся. В мене нема много “розривок” і буде мені здаватись, що Ви до мене в гості прийшли. А тепер бувайте здоровенькі; пану Доктору кланяюсь низенько, а Вас wraz з діточками цілую і здоровлю щиро.

Ваша Ольга Кобилянська

Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 3. Од. зб. 1624. Арк. 49–54. Рукопис. Автограф.

¹ У шапочці (нім.)

² Ідеться про фотографію українських письменників і діячів культури зі святкування 100-літнього ювілею української літератури (100-ліття виходу в світ “Енеїди” І. Котляревського) у Львові 1898 р. На світлині – Михайло Павлик, Євгенія Ярошинська, Наталія Кобринська, Ольга Кобилянська, Сильвестр Лепкий, Андрій Чайковський, Кость Паньківський (старший), Іван Копач, Володимир Гнатюк, Осип Маковей, Михайло Грушевський, Іван Франко, Олександр Колесса, Богдан Лепкий, Іван Петрушевич, Філарет Колесса, Йосип Кишакевич, Іван Труш, Денис Лукіянович, Микола Івасюк.

³ Наталя Кобринська (1855–1920) – письменниця, громадська діячка, піонерка жіночого руху в Галичині. За її сприяння вийшли альманахи “Перший вінок” (1887) і “Наша доля” (1893–1896).

⁴ Софія Окуневська-Морачевська (1865–1926) – перша жінка-лікарка Буковини й Галичини, докторка медицини, громадська діячка, подруга О. Кобилянської.

⁵ Сильвестр Яричевський (1871–1918) – письменник, перекладач, педагог, громадський діяч.

№ 3

**Лист Ольги Кобилянської до Ольги Франко
від 17 лютого 1899 року**

Поклін із Черновець. 17.ІІ.899.

Високоповажана і добра Пані!

Я жду і жду відповіді від Вас на мій лист і не можу діждатися. Мені приходить вже на думку, що Ви не одержали моє письмо¹. Я писала до Вас ще тамтого місяця перед нашим Новим роком, 11-того і післала Вам свою фотографію. Я не рекомендувала лист, бо фотографія була маленька, та, може, все-таки пропав лист? Напишіт мені що. В мене на душі тепер великий смуток. Моя мати вже від трьох неділь дуже хора. Все хорувала, а тепер вже не встає; можете собі представити мій душевний настрій. Я не пишу до нікого, бо не маю часу, а люди забувають поволи на мене. Літературою не можу тепер абсолютно абсолютно займатись, бо мушу для 5 мужеских душ їсти варити. Хотіла би я, щоби тепер хто з літератів поглянув на мою працю. Пишіт мені, що коло Вас чувати. Здоровлю Вас щиро.

Ваша Ольга Кобилянська

*Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка
НАН України. Ф. 3. Од. зб. 1624. Арк. 21. Рукопис. Автограф.*

№ 4

**Лист Ольги Кобилянської до Ольги Франко
від 22 червня 1899 року**

*Чернівці, 22.6.899.
ул. Новий Сьвіт, ч.61.
(Neue Weltstrasse, 61)*

Високоповажана, дорога Пані!

Може, Ви собі подеколи на мене пригадуєте, так не думайте, що я на Вас забула. Хто мені припав раз до душі, не випускаються скоро; а і Ви майте мене в ласкавій памяти. В мене було много клопотів з недугою матері, відтак перепроваджували-сьмося, мала-м занятя прерізного сорту, та й час так сплинув, що, як так кажуть: “як з батога тріснув!”

Але мені все хочеться до Вас говорити, хоть і по довгім часі. Так я би рада знати, як Ви і пан Доктор маєтесь, та чи здорові і Ваші діточки? Чи виїдете де на ферії і в котрі

¹ Ольга Кобилянська згадує тут свій лист до О. Франко від 11 січня 1899 р.

стороні?.. Ох, там десь тепер у Львові спека!.. Поганий воздух там взимі, а що десь у літі...

Я збиралась зараз по прочитанню “Поєми про білу сорочку”¹ написати Вам, що се страшне файна поезія. Ну, розуміється – Ви ж се і без мене знаєте, але я би за ню хтіла пану Доктору руку щиро стиснути. Я прочитала її в короткім часі по прочитанню таких Przybyszewskich² і Huisman-ів³ і мені стало неначеби я опинилась між білими цвітами. Стільки преніжної чистоти! Стільки ідеальної краси! – не знаю, не можу я всяких тих декадентів читати. Може, я “старосьвітска” і некультурна, може, не розуміюсь на хоробливій штуці їх, я се радо признаю, але моя душа не приймає їх. І не лише я одушевилась повизше згаданою поезією, але і другим нашим тутейшим людям она дуже, а дуже подобалась. Тепер збираюсь читати “Поєми”⁴, видані стількож; тішусь вже на них.

Як подобаються Вам письма Стефаника? Єго “Камінний хрест”⁵ – гарний і сильний нарис, але зате новельки, що вийшли недавно в нас в Чернівцях⁶, не всі (підкреслення в тексті наше. – Я. М.) єму вдалися. Я подеколи переписуюсь з ним. Він збирається до якоїсь нової праці.

Чи не поїдете Ви, пані, в серпни до Києва, се ж там, як Вам звістно, та археологічна вистава⁷, та, мабуть, більше австрійських Русинів вибиретси.

Від нас їде др. Стоцький⁸ з жінкою, і, мабуть, і я прилучуся до них⁹. Маю бути в Лесі Українки. Она писала мені з Берліна¹⁰, куди їздила з своєю сестрою до приватної клініки, і піддавалась дуже тяжкій операції. За пів року має ще раз їхати. Не могла

¹ Франкова “Поєма про білу сорочку” вперше надрукована в “Літературно-науковому віснику” (1899. Т. VI. Кн. 5. С. 117–140). Того ж року опублікована в збірці І. Франка “Поєми”.

² Станіслав Пшибишевський (1868–1927) – польський письменник-модерніст.

³ Шарль Марі Жорж Гюїсман (1848–1907) – французький письменник-натураліст.

⁴ “Поєми” – збірка поезій І. Франка, вийшла 1899 р. в “Українсько-руській видавничій спілці”. До збірки увійшли такі тексти поета: “Істар”, “Сатні і Табубу”, “Бідний Генріх”, “Поєма про білу сорочку”, “Похорон”.

⁵ “Камінний хрест” – новела В. Стефаника, написана 1899 р.

⁶ Ідеться про “Синю книжечку”, першу збірку новел В. Стефаника, яка вийшла в Чернівцях 1899 р.

⁷ XI Археологічний з’їзд відбувся в Києві 1–20 серпня 1899 р. З огляду на те, що на з’їзді були заборонені виступи українською мовою, члени НТШ відмовилися від участі в з’їзді, вважаючи, що “се недопущенє не тільки робить практичну перешкоду для тих членів, що не володіють російською мовою. Але всім взагалі робить таку участь морально неможливою”. Текст відмови підписали І. Франко та В. Гнатюк (Див.: ЛНВ. 1899. Кн. 9. Хроніка і бібліографія. С. 197–198).

⁸ Степан Смаль-Стоцький (1859–1939) – мовознавець, педагог, політичний, громадський і культурний діяч Буковини.

⁹ Цей намір О. Кобилянської поїхати до Києва здійснився. У серпні 1899 р. вона їде до Києва, бере участь у роботі XI Археологічного з’їзду, знайомиться з Миколою Лисенком, Михайлом Старицьким, Михайлом Коцюбинським, Володимиром Антоновичем, Володимиром Науменком, родиною Ольги Франко. У Києві О. Кобилянська зупинилася в Косачів (застала там лише Петра Косача). Відтак письменниця гостювала у Косачів у Гадячі на Полтавщині, відвідала могилу Тараса Шевченка в Каневі.

¹⁰ Ідеться про лист Лесі Українки до О. Кобилянської з Берліна від 20 травня 1899 р.

вступити до Галичини, бо боялась, що се надто змучить її, але обіцяла, коли буде їхати вдруге до Берліна, вступити до Львова і до нас на Буковину. Її листи справляють мені велику приємність, але мені її дуже жаль, що она в такому молодім віку – а мусить так дуже терпіти. Про операцію свою пише: “Найшовся врешті, – каже, – такий хірург, що захтів мене різати; але операція була така тяжка, що за царство небесне я би її вдруге не перебула”. Між іншим, просила дозволити її перекласти деякі мої нариси на російську мову.

Ви мені писали в своїм посьліднім листі, що “деякі літераторки не можуть перед мене стати”¹? Я Вас дуже добре зрозуміла. Так “они” мені тепер навіть нічо не пишуть, гніваються чи що! А я їм абсолютно нічо злого не зробила, мала для них найліпше серце, і навіть і тепер не можу здобутись на праведний гнів... ну, але що Ви кажете, що “они” так роз’ярилися? Се дуже малодушно, дуже, і я би не була по них того сподівалася. Ей, я би мала Вам не одно устно сказати, але писати – годі...

Я в цвітню ще подалася на одну для Буковини виписану літературну стипендію, і ніби маю надію, що дістану її². Референти в тій справі – зреферували тут річ (без протекції – бо я нікого не просила!!) дуже добре, я мусіла всі письма свої, німецькі і руські, предложити – а що я до того лиш одна компетентна на цілу Буковину – так певність, що я одержу її. Стипендії тої виписали 400–500 фр[анків]. От було би добре, як би-м її одержала. Виїхала би-м до Відня або до Монахіум³ на якийсь час – а то не пошкодило б Русинці. Що би “літератки” в такому роді сказали... було би цікаво...

Если б вже до того прийшло, що я би виїжджала, так я би до Вас, дорога пані, вступила на балаканку на одну днину. Але лише спеціально в Ваш дім я би приїхала – більше ніде би і не заходила.

На другий місяць надіюсь, що до нас загостить Ржегож⁴ з Праги. Писав мені сими днями.

З п. М[аковеєм] я часом перетинаюсь. Я гадаю, що він з В[ідня] поверне цілком змінений. Звичайно так буває...

Про себе не маю так що інтересного писати. Виходжу дуже мало між рускі пані, та і взагалі в товариство. Раз, що товариства не люблю, а, по друге, жалую часу. Часом ходжу на денні виклади Стоцького в університет. Зрештою, ходжу найрадше сама на проходи, не раз і за місто, або, як не те, то читаю. Сими днями почала-м одну ще перед трьома роками розпочату повість дальше писати⁵. Забрала-м ся була недавно і до писаня

¹ В архіві І. Франка у Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України згаданий лист О. Франко до О. Кобилянської не виявлено.

² Ідеться про стипендію від австрійського Міністерства освіти, яку О. Кобилянська після довгих клопотань, врешті, отримала.

³ Монахіум – Мюнхен.

⁴ Франтішек Ржегорж (1857–1899) – чеський етнограф, письменник і фольклорист. За його сприяння в енциклопедичному словнику Отто (“*Ottův slovník naučný*”. 1899. Т. XIV) була опублікована стаття про О. Кобилянську. У липні 1899 р. Ф. Ржегорж зустрічався з О. Кобилянською в Чернівцях.

⁵ Ідеться про повість Ольги Кобилянської “Земля”, датовану 1901 р. Уперше повість надрукована в “Літературно-науковому віснику” (1902. Т. XVII. Кн. 1–3; Т. XVIII. Кн. 4–6).

одної новелі з життя інтелігенції – але тепер закинула. Може, коли пізніше збере охота далі писати її; тепер не стало охоти.

Ще би-м Вас, дорога пані, я одну річ дуже а дуже файно просила: се ж о Вашу і пана Доктора фотографії, а если в Вас і фотографії діточок Ваших – і їх. Я вже не раз мала на думці просити Вас о їх. Ви мені се не відмовите, як зможете, правда? Я знаю, Ви є добрі. А тепер, дорога Пані, здоровлю Вас щиро, щиро, та прошу, если коли навинесь Вам вільна хвилинка промовити і до мене, не забудьте про мене. Пану Доктору кланяюсь і засилаю сердечні поздоровлення.

Ваша Ольга Кобилянська
Пані Олеськовій і Озаркевичевій мій поклон.

Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 3. Од. зб. 1624. Арк. 69–74. Рукопис. Автограф.

№ 5

Лист Ольги Франко до Ольги Кобилянської [кінець червня – перша половина липня 1899 р.]¹

Люба Пані!

Волю відповідати зараз під живим вражінням прочитаного вашого листу – легше відповідається². Почну з головного. Признаюсь вам, з великим густом (то наше руське слово!) берусь до бесіди з вами.

І так пічну з головного. До Росії я особисто не поїду, бо не буде з ким дітей лишити. Чоловік є запрошений і мав брати участь рефератом в зїїзді³. Але річ стоїть так. Було подано на руки Уварової⁴, котра є предсідателькою зїїзду, о тім, щоб Галичане, в тім числі Грушевський⁵, могли говорити по-малоруськи. Уварова згодилась, але Флоринський⁶, професор Університету і господар зїїзду, на таке не згодився, і, значить,

¹ Цей лист О. Франко до О. Кобилянської датуємо на основі змісту.

² Ідеться про лист О. Кобилянської до О. Франко від 22 червня 1899 р.

³ Окрім І. Франка, із доповідями на зїїзді зголосилися виступити інші члени Наукового товариства імени Шевченка: І. Верхратський, В. Гнатюк, М. Грушевський, І. Кокорудз, О. Колесса, М. Коструба, Д. Коренець, В. Коцовський, В. Охримович, М. Павлик, С. Рудницький, В. Шухевич.

⁴ Параскева Уварова (Щербатова) – голова Московського археологічного товариства.

⁵ Михайло Грушевський (1866–1934) – український історик, літературознавець, письменник, публіцист, політичний і громадський діяч.

⁶ Тимофій Флоринський (1854–1919) – професор Київського університету, автор антиукраїнської статті “Несколько слов о малорусском языке (наречии) и новейших попытках усвоить ему роль органа науки и высшей образованности” (Киевлянин. 1899. №№ 271–272, 281, 300, 304, 317–318, 331–332). Стаття Т. Флоринського була передрукована 1900 р. у львівському москвофільському часописі “Галичанин” (№№ 15–19, 21–42, 44–51, 54, 56–57).

справа не рішена. Наші, і Товариство Шевченка¹ в тим случаї, если малоруска мова не буде допущена, на зїїзді участі брать не можуть, а чоловікові при тім заборонений візд в Россїї, а, яко учасникові, его б пустили. Так обіцяла Уварова. Приватно, звісно, можна йїхати кождому, але в такім разі Франко не може получитьи дозволу йїхати. Не знаю, чи ви мене зрозуміли! А Стоцький, очевидно, буде говорити по-німецки?

Щодо поеми Франка “Біла сорочка”. Ваше замилуванє до неї дуже втішило Франка, бо воно прийшло як раз після ось якої події. Тільки що вийшли его “Поеми”, зараз Русини світлі чи світські, піднесли крик против неморальности, грозили, що удержуть вкладки в Спїлку², если подібні річи будуть друкуватись. Франко тим був дуже прибитий, мало не з плачем каже до мене: “Що я їм буду писати?” У нас ще довго буде мати великий вплив попівська опінія. Бо ж то є сама неморальна секта, для того ж вона так не любить, як говорять о таких річах. Як порушати у кого рану, то все більше заболить. Я думаю, що світські Русини так заговорили під впливом попів.

Як Вам подобалась журнал “Будучність”³? Чи ви єї виділи і читали? Дай, Боже, щоб вона удержалась на довший час і заставила попрацювати молодших людей і відкрила і виховала нових діячів на нашій ниві убогій.

Коли б Пані не йїхали, прошу завше загостити до нас, если, звісно, ми будемо живі. У нас теж клопоти. Чоловік хорує, хлопчик хорує від довшого часу, а я просто трачу сили і ледви дихаю, ну, та побачимо, що далі буде. Вийїдимо ми, мабуть, аж 15/ VII по экзаменах хлопців і то недалеко коло Стрия до Швабских кольоній⁴. У Львові порьядне пекло, добре, що хоть дожді часами перепадають. Щодо наших фотографій,

¹ Товариство Шевченка (Наукове товариство імени Шевченка) – науково-культурна інституція, що тривалий час виконувала функції Всеукраїнської академії наук. Засноване у Львові в грудні 1873 р. як Літературно-наукове товариство імени Шевченка, а в 1892 р. перейменоване в НТШ. Період найбільшого розвою Товариства пов’язаний з іменем Михайла Грушевського. Окрім Михайла Грушевського, у формуванні академічного обличчя НТШ велику роль відіграли Іван Франко та Володимир Гнатюк, які очолювали різні одиниці Товариства, редагували серійні та окремі видання, зокрема “Літературно-науковий вісник”.

² Українсько-руська видавнича спілка – одне з найбільших українських видавництв. Заснована у Львові на початку 1899 р. До складу дирекції Спілки входили Михайло Грушевський, Іван Франко, В’ячеслав Будзиновський, В. Гнатюк, Володимир Охримович, Н. Кобринська, Михайло Мочульський, Іван Раковський, Іван Кривецький та ін. За час свого існування УРВС видала понад 300 книжок.

³ “Будучність” – суспільно-політичний часопис, який виходив у Львові з 15 червня 1899 р. за редакцією Євгена Левицького, Володимира Охримовича, Івана Груша. На вихід перших номерів часопису І. Франко відгукнувся рецензією в “Літературно-науковому віснику” (Див.: ЛНВ. 1899. Т. 7. Кн. 8. С. 125–127).

⁴ Мова йде про німецьку колонію Карлсдорф (тепер хутір Тростяний Сколівського району). Влітку 1899 р. О. Франко з дітьми, проте, відпочивала в Москалівці коло Косова. У листі до І. Франка Ольга писала: “Дуже мене владувала відомість, що ти приїдеш до Косова [...]. Із Коломийї за 4–5 годин [...] приїдеш аж до Косівської рогачки і коло корчми останишся, а відти пішки спустишся до хати Марини Павлички. А тут знайдеш і нас” (ІЛ. Ф. 3. № 1636. Арк. 3).

то Франка Ви маєте, дітей, може, буду фотографувати, як екзамени зроблять, а мою фотографію – ви б злякались, якби виділи, як я тепер виглядаю. Дай, Боже, Вам щастя і в чужих краях побувати і центри науки побачити. Бажаю вам усього доброго.

Ваша О. Ф.

Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 14. Од. зб. 932. Арк. 1–4. Рукопис. Автограф.

№ 6

Лист Ольги Кобилянської до Ольги Франко від 14 січня 1900 року

*Чернівці, Новий світ, ч. 61.
14.I.900*

Високоповажана дорога Пані!

Приходжу до Вас з великою прозьбою. Прошу ласкаво спитати в пана Доктора, чи не позволив би він мені перекласти его новельку “Яць Зелеп[уга]”¹ на німецьку мову²? Потребую ту новельку конче для збірника новель малоруских, котрий має вийти в Дрездені. 2). І чи не могли би Ви, добра пані, надіслати мені ту новельку (підкреслення в тексті наше. – Я. М.), я її не можу ту нігде дістати.

Будьте ласкаві, дорога Пані, відповісти мені як змога найскорше; я маю всей збірник готовий, а ніяк не хочу его без новелі пана Доктора відсилати.

Буду Вам дуже вдячна.
Здоровлю Вас якнайщирійше.

В.п. пану Доктору
Мій уклін.

Ваша
Ольга Кобилянська

Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 3. Од. зб. 1631. Арк. 26. Рукопис. Автограф.

¹ “Яць Зелепуга” – оповідання І. Франка, “образок з бориславського життя”. Уперше опубліковано у львівській “Зорі” (1887. №№ 18–20, 23–24). Того ж року надруковано польською мовою в часописі “Kujer Lwowski” (№№ 224–227, 231, 233–237). 1890 р. оповідання вийшло російською мовою під назвою “Миллионер, картинка из галицкой жизни” (Киевская старина. Т. XXIX. Кн. 5–6, підпис: Мирон).

² Ця збірка українських новел німецькою мовою друком не вийшла. Про історію видання збірки див.: *Томащук Н. І.* Франко та О. Кобилянська (до питання про вивчення літературних зв’язків) // *Іван Франко. Статті і матеріали.* Львів, 1960. Зб. 7. С. 273–275.